

ЛІТЕРАТУРА

1. Гундорова Т. Проявлення слова. Дискурсія раннього українського модернізму: постмодерна інтерпретація: монографія / вид. друге, переробл. та доп. Київ: Критика, 2009. 448 с.
2. Корнійчук І. Ліричний універсум Івана Франка: горизонти поетики. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2004. 488 с.
3. Кримський А. Поезії. Київ: Радянський письменник, 1968. 339 с.
4. Павличко С. Д. Націоналізм, сексуальність, орієнталізм. Складний світ Агатангела Кримського. Київ: Вид-во С. Павличко «Основи», 2000. 328 с.
5. Франко І. Зібрання творів: у 50 т. / редкол.: Є. П. Кирилюк та ін. Київ: Наукова думка, 1982. Т. 33: Літературно-критичні праці (1900-1902). 529 с.

Вийванко Юлія

Науковий керівник – доц. Свистун Ніна

ТИПИ СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ ЗА БУДОВОЮ У ДРАМІ М. МАТІОС «МАМІЙ»

Постановка проблеми. Словосполучення як мінімальні синтаксичні одиниці є невід'ємною частиною будь-якого тексту, а особливо художнього. Вони виконують не лише інформативну функцію, але й створюють емоційне тло, розкривають характери та відображають індивідуальний авторський стиль.

Українська література ХХІ століття демонструє високий рівень мовної експресії, використовуючи різноманітні синтаксичні конструкції для відтворення внутрішнього світу персонажів і глибини художнього задуму. Драма «Мамій» Марії Матіос є яскравим прикладом сучасного драматичного тексту, в якому словосполучення виконують важливу стилістичну функцію.

У статті ми зосередимося на аналізі типів словосполучень за будовою, представлених у драмі «Мамій». Мета дослідження – виявити, які структурні моделі словосполучень переважають у творі, як вони впливають на його стилістичні особливості та які функції виконують.

Досягнення визначеної мети передбачає виконання таких завдань:

- визначити основні типи словосполучень (прості, складні, комбіновані) у драмі Марії Матіос «Мамій»;
- дослідити, які конструкції переважають в авторському тексті та їхню роль у формуванні драматичного дискурсу.

Виклад основного матеріалу. Становлення словосполучень в українській мові – це результат тривалої мовної традиції. Протягом багатьох поколінь вони набували усталеної структури та лексичного наповнення. Якщо слова – це статичні одиниці мови, то словосполучення – це динамічні утворення, що виникають в результаті творчого процесу мовця. Їх утворення не є випадковим чи механічним процесом, а підпорядковується певним структурним закономірностям. Для відображення та найменування явищ реальності мовець створює словосполучення та сполуки слів, кожне з яких є індивідуальним результатом його семантико-структурної мовленнєвої діяльності [3, с. 22-23].

Як вважає О. Пономарів, словосполучення – це мінімальна непередикативна одиниця синтаксису, утворена за нормами й правилами національної мови з двох чи більше лексично повнозначних слів на основі підрядного або сурядного зв'язку. Вони є носіями національної своєрідності мови та відображають особливості народного мислення. Те, як предмети та явища співвідносяться між собою в реальному світі, визначає, які мовні форми використовуються для їхнього позначення [5, с. 227].

У мовознавстві існує низка класифікаційних підходів до словосполучень, одним з яких є поділ за будовою або кількістю складових частин. Згідно з цим критерієм, виділяють три головні категорії: прості, складні та комбіновані словосполучення. Проте для опису їхньої будови використовуються ще й інші терміни, зокрема «прості – складні», «непоширені – поширені», «прості – ускладнені», «елементарні – неелементарні» [7, с. 38].

Прості словосполучення – це поєднання переважно двох повнозначних слів із сурядним чи підрядним зв'язком. Їхньою особливістю є те, що тут синтаксичний зв'язок може бути використаний тільки один раз, і вони можуть містити в собі інші, менші за обсягом, синтаксично оформлені словосполучення [2, с. 105].

Складні словосполучення – це поєднання трьох і більше повнозначних слів, утворені на основі різних/однотипних зв'язків, які відходять від одного слова. У кожному складному словосполученні значення простого словосполучення розширюється внаслідок третього елемента, що складається з одного або кількох слів [6, с. 97].

Комбіновані словосполучення – це синтаксичні конструкції, в яких поєднуються різні типи зв'язків, утворюючи ієрархічну структуру навколо головного слова [3, с. 31-32].

Варто зауважити, що художній світ твору Марії Матіос «Мамі» концентрується на темі материнського болю, який стає його домінантною емоційною складовою. Роман-драма розкриває особистісні страждання, що переживають п'ять героїнь, кожна з яких представлена в окремому розділі-дії: «Мама Марія» (Україна. Тепер уже завжди), «Мама Веронця» (Україна. 2015), «Мама Михайлина» (Україна. В часі і між 1953 і 2015 роками), «Мама Сидонія» (Україна), «Мама Мамая». Додаткова хронологічна категоризація підкреслює авторське прагнення акцентувати фатальну залежність людської долі від історичного контексту, що є наскрізною темою творчості Марії Матіос [1, с. 196-197].

Використання різних типів словосполучень має безпосередній вплив на функціональне навантаження мовних одиниць у художньому тексті. Вони не тільки визначають структурну організацію тексту, але й є важливим інструментом для передачі емоційного стану героїнь, їхнього болю, туги та переживань. У драмі «Мамі» Марія Матіос використовує такі типи словосполучень:

- прості словосполучення – «мої руки-крила», «мінлива безодня», «моя депресія», «безсонні марення», «хвороблива фантазія», «вирізати серце», «виплакати очі», «несподіваний сон», «розігнати темінь», «чорно побиватися», «розірвані альвеоли», «тривога від події», «ранкову молитву», «солений від сліз», «передсмертна сповідь»,

«імпровізованими молитвами», «непідтвердженою вірою», «не чули радості», «повідомити про смерть», «талант до страждання», «не залізне серце», «вгризатися в голубінь», «несамовитими очима», «закривавлену голову», «загойні слова», «випробувальний день», «почорніла від ридань», «звуглена душа», «чуже смакувати», «сумно від втрати»;

- складні словосполучення – «кульова блискавка інфаркту», «босоніж прасувати асфальт», «дорога матері до могили», «чистими небесними очима», «свої кайданні ноги», «добивати себе тугою», «небесні очі Сина», «моє синьооке сонечко», «біленький котик з очками», «шерхливий, буковий листочок», «пристарілий дзигарок на стіні», «особливий стан трупа», «безмежна скорбота матері», «важкими чорними хмарами», «чужому далекому місті», «розкішними чорними пам'ятниками», «простеньких дерев'яних хрестів», «дерев'яних безіменних хрестів»;
- комбіновані словосполучення – «продірявлене серце від болю», «користь із солених сліз», «хмара з профілем молодої людини», «не дуже чуйні до чужого плачу», «заспокоєна в небесах синова душка», «рев пораненого звіра», «клубок скручених цвяхів», «катапультували з лікарняного ліжка», «гойдати на вузькій кладочці», «жінку у траурній хустці», «дитятка з лляним волоссячком», «хрип пораненого звіра», «калини з кривавими ягодами», «горбики рудої глини» [4].

У тексті значну частину словосполучень становлять прості конструкції, які передають неперервне хвилювання, стан материнського горя («почорніла від ридань», «безсонні марення», «солений від сліз»), а також посилюють експресію дії, демонструють фізичний та емоційний стрес («вирізати серце», «виплакати очі», «чорно побиватися»). Таким чином, прості словосполучення, завдяки своїй стислості, стають потужним засобом для передачі емоційної гостроти, що є особливо важливим у драматичному контексті.

Другий тип словосполучень – складні конструкції, які використовуються для деталізації трагічних подій та для створення об'ємних, багатогранних образів. Марія Матіос не просто створює складні словосполучення – вона робить їх носіями глибокого сенсу, відтворюючи не лише ситуацію, але й внутрішній стан героїнь («босоніж прасувати асфальт», «добивати себе тугою», «кульова блискавка інфаркту»).

Найбільш складними є комбіновані словосполучення, які авторка активно використовує для передачі серйозних психологічних станів, підкреслення драматизму ситуацій та формування метафоричного полотна твору. Ці конструкції допомагають створити простір глибокого психологізму, втілюючи емоційні коливання, роздвоєність почуттів, неможливість прийняти реальність («рев пораненого звіра», «клубок скручених цвяхів», «жінку у траурній хустці»).

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, дослідження типів словосполучень за будовою у драматичному творі Марії Матіос «Мамі» дозволило виявити, що авторка майстерно використовує різноманітні синтаксичні конструкції для

відтворення глибинного психологізму та емоційної напруги. Аналіз показав, що у творі представлені всі три основні типи словосполучень за будовою: прості, складні та комбіновані, кожен з яких виконує свою стилістичну функцію. Прості словосполучення, завдяки своїй лаконічності, концентрують гострі емоції, складні використовуються для деталізації трагічних подій, а комбіновані виражають багатозначність художніх образів. Усі вони деталізують внутрішні переживання персонажів та формують загальну стилістичну атмосферу твору.

Перспективи подальших наукових напрацювань можуть базуватися на порівняльному аналізі використання словосполучень у драмі «Мамі» з іншими творами Марії Матіос, а також на дослідженні ролі інших синтаксичних конструкцій у формуванні драматичного дискурсу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Буряк О. Образ матері в романі Марії Матіос «Мамі». Закарпатські філологічні студії. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2023. Вип. 31. С. 195–199.
2. Дуденко О. Синтаксис української мови: навчальний посібник. Умань: ВПЦ «Візаві», 2015. 208 с.
3. Дудик П., Прокопчук Л. Синтаксис української мови: підручник. Київ: ВЦ «Академія», 2010. 384 с.
4. Матіос М. Мамі. Київ: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2023. 288 с.
5. Пономарів О., Різун В., Шевченко Л. Сучасна українська мова: Підручник. Київ: Либідь, 1997. 400 с.
6. Удовиченко Г. Словосполучення в сучасній українській літературній мові. Київ: Наукова думка, 1968. 228 с.
7. Шульжук К. Синтаксис української мови. Київ: ВЦ «Академія», 2004. 408 с.

Каськів Оксана

Науковий керівник – доц. Свистун Ніна

СКЛАДНОПІДРЯДНІ РЕЧЕННЯ РОЗЧЛЕНОВАНОЇ СТРУКТУРИ: МЕХАНІЗМ ПОБУДОВИ ТА СТИЛЬОВА ПАЛІТРА У ТВОРІ Ю. ВИННИЧУКА «НАРЕЧЕНА ВІТРУ»

Постановка проблеми. Важливе місце у лінгвістичній науці належить синтаксису, розділу, що вивчає правила побудови речень та словосполучень у мові. Він забезпечує структурну організацію мовлення, визначає порядок слів і їх зв'язки у висловлюванні. Завдяки синтаксису ми передаємо думки, встановлюємо логічні зв'язки між елементами тексту і забезпечуємо його цілісність та зрозумілість. Важливе місце в синтаксисі займає і складнопідрядне речення.

Аналіз досліджень проблеми. Науковці активно аналізують роль синтаксису в формуванні стилю художнього твору, приділяючи особливу увагу складнопідрядним реченням. Роботи, присвячені структурі складнопідрядних речень, досліджують їх функції у створенні сюжету, стилістичного напрямку та емоційної насиченості тексту.

Детального аналізу саме складнопідрядних речень розчленованої структури у творчості Ю. Винничука немає, що свідчить про актуальність такого дослідження. Проза